ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1846 ԹԻՒ 268

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս, 17 սեպտեմբերի։

Օսմանեան տէրութեան գրեթէ ամէն կողմէն եկած լուրերը կըծանուցանեն, թէ այս ընդարձակ երկիրը հանդարտութեան և ըստ կարի բարեկարգութեան մէջ է. և երկբայութիւն չկայ թէ անցեալները Վանի, Հաքքեարիի և Խրդըստանի մէջ պատահած խռովութիւններն ալ քիչ ժամանակէն ետքը բոլորովին պիտի դադրին. քանզի կառավարութիւնը ամէն կերպ հարկաւոր միջոցները խոհեմ 'ի գործ դրաւ յիշեալ նահանգաց գլխաւոր խռովարարները ձեռք ձգելու համար։ Բնակչաց իշխանները այս կողմանց ըստ բաւականին անհոգ ըլլալով, նոր բարեկարգութիւններ հաստատելու կոչուածին միշտ հասարակաց բարեբաստութեանը և տէրութեան յառաջադիմութեանը համար։

Լսուեց թէ Անգղիոյ դեսպան վսեմափայլ միլորդ Կովլէյը, ընկերութեամբ քանի մը երևելի անձանց Պրուսայի շրջակաները պտըտելու գնաց անգղիական շոգենաւով մը։

Միլորդ Կովլէյը իր մեկնելէն առաջ Բարձրագոյն Դրան քանի մը գլխաւոր պաշտօնատարաց այցելութեան գնաց, և առաջին գործոց նախարար Ռէշիտ փաշային հետ երկար ժամանակ խորհուրդ ունեցաւ։

—Անգղիոյ երևելի վաճառական միլորդ Հանսօնին, որ Անգղիոյ դեսպանատան սեղանաւորն է Նիշան իֆթիխար տրուեցաւ Վեհափառ Արքային կողմանէ, Դարապուլուսի այէյին և քանի մը Անգղիացի վաճառականաց մէջ եղած վէճը բարեկամօրէն լմնցընելուն համար։

—Գաղղիոյ առաջնութեան ժողովոց ընդհանուր վերատեսուչ մոսիւ տը Սէկիւր Տիւբէյրօնը, և մոսիւ Տավիտ Կլավանին, որ Գաղղիոյ դեսպանատան սեղանաւորն է, մէյմէկ Նիշան իֆթիխար ընկալան Նորին Վեհափառութենէն։

—Նմանապէս հրամանագրաց (բասաբօրթ) գրատան առաջին պաշտօնատար Ահմէտ էֆէնտիին Նիշան իֆթիխար շնորհեցաւ։

—Կըհաստատեն թէ ծերունի յոյն քահանայ մը որ դեռ անցած տարի Այի Ստեֆանօ գիւղը շինուած նոր եկեղեցւոյն մէջ կըծառայէր, քրիստոնէական հաւատքը ուրանալով, մահմէտական կրօնքը ընդուներ է ինքնայօժար կամօք։

—Անցեալ 7ին կէս գիշերուան ժամանակ հրդեհ մը պատահելով Իւսկիւտար Սէլամսըզ ըսուած թաղը 10—12 տուն հրոյ ճարակ եղան։

—Նաւարանին մէջ երկու շոգեշարժ ֆրէկաթ կըշինուին, որոնք կըյուսացուի թէ քիչ ատենէն ետքը կըլմննան։ Այս շոգենաւերը 450 ձիու ուժ պիտի ունենան ամէն մէկը։

—Բարձրագոյն Դրան Թարգմանութեան գրատանը անդամ յարգամեծար Կաճիկեան Յակոբ աղան մօտ օրերս պիտի մեկնի ասկէց Փարիզ երթալու, ուրտեղ օսմանեան դեսպանատան առաջին Թարգմանի պաշտօնը պիտի վարէ, փոխանակ զմիւռնացի Շահնազարեան Աւետիք աղային, որ քանի մը ամիսէ 'ի վեր իր հրաժարական խնդիրը տուած է։

—Օսմանեան կառավարութեան սեղանաւոր մոսիւ ժաք Ալէօնը անցած ամսու 28ին պատիւ ունեցաւ օգոստափառ Կայսեր ներկայանալու որ մարդասիրական ոգւով ընդունելով զինքը, բարեհաճեցաւ ադամանդեայ պատուական տուփ մը շնորհելու անոր։ Կայսերական ունկնդրութենէն ետքը՝ ուրիշ երկու ադամանդեայ տուփեր ալ տրուեցաւ յիշեալ մոսիւ Ալէօնին, որպէսզի իր երկու եղբայրը Անդուան և ժան Ալէօնին աւանդէ Նորին Վեհափառութեան կողմանէ։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Աղեքսանդրիա, 3 սեպտեմբերի։

Նշանակութեան արժանի երևելի լուր մը չկայ ծանուցանելու։ Բոլոր Եգիպտոսի երկիրը անդորրութեան և բարեկարգութեան մէջ է Բարձրապատիւ փոխարքային իմաստուն և խոհեմ կառավարութեամբը, որ միշտ այս երկրին յառաջադիմութեանը և ծաղկելուն վրայ անխոնջ ջանիւ խնամք կըտանի։

Բարձրապատիւ Իպրահիմ փաշան Գահիրէէն մեկներ է Վերին Եգիպտոսը ճանապարհորդութիւն մը ընելու, ուսկից պիտի դառնայ ամսուս վերջին։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Առ պատուելի հասարակութիւն ազգիս (1)

Պատուելիք.

Մին ժամանակ էր, որ թէ Մադրաս և թէ տեղս մեր ազգային օրագրութիւնք էր հրատարակման, այլ աւաղ. որ փոխանակ օր աւուր ծաղկելոյ և ազգօգուտ պտուղք զարգարելոյ, ձիգ ժամանակ է որ միանգամայն խափանիլ է. մինչ և այլ քրիստոնէից մէջ հարիւր բազմաթիւ յաւելանալով գնաման է. Թողունք զԵւրոպ և Ամերիկա, և միայն աստ մեր քաղաքի մէջ մին վերահասութիւնք տանք, կըտեսնեմք որքան օրական, շաբաթական, և ամսական գրութիւնքն հրատարակման ինկինի մէջ. զորս եթէ ոք ցանկանայ կարդալ, ոչ միայն չի կարողանալ ամենայն հրատարակութիւնքն վերջ տալ։ Նոյն իսկ բանգալցիք և պարսիկք (մղուլանին), իւրաքանչիւր իւրեանց լեզուաւն տեսակ տեսակ օրագրեր ունեն. Քանզի յայտնի տեսանեմք որ օրագիրն պիտանի գործ է վասն ազգի. տեսակ տեսակ ուսումնական և բարոյական գիտութեամբք և առևտրական ծանօթութեամբք ընդլայնելով և ծաղկեցուցանելով. զուարճացուցանելով և կրթելով մարդոյս միտքն առ բարին։ Այսպիսի ազգօգուտ բարութեան Հնդստանայ կողմերէնքի մեր պատուելի ազգի կարօտութիւն լցուցանելոյ աղագաւ, ուրախ եմք ծանուցանել որ տեղւոյս մեր փոքրիկ հասարակութենումն ընկերութիւն հաստատեալ Արարատեան Ընկերութեան անուամբ, որոյ նպատակն է, այն գրասիրութիւնն որ մեր միջումն կայ, աւելի ևս արծարծել, քաջ գիտելով ըստ առածին որ. [illegible] երջանիկ։

Այս նպատակն յաջողեցուցանելոյ համար շատ հարկաւոր էր մին տպագրատուն, որ միջոցաւ կարողանին դիւրին եղանակաւ այս մեր ցանկութիւնն 'ի կատար հասուցանել. որ նոյնպէս ուրախ եմք ծանուցանել հաստատեալ է։ Այս տպարանումն կըհրատարակուի շաբաթական(1) օրագիր մի քառածալ, որ է մերս Ազգասէր, յորում բարոյական, բանասիրական և այլ պիտանի և ազգօգուտ գրութիւնք և թարգմանութիւնք կըտպուեն այնպիսի ոճիւ, որ դիւրահասկանալի լինի ամենեցուն որոյ գինն ըստ բաւականին երժանէ հաստատել որ ամենեքեան կարողանան առնուլ։ Այս տպարանի մասին Արարատեան Ընկերութեան յատկացեալ մի կանոնական գրել իւրեանց դաշնագրի միջումն, որ ամենայն տպագրելի բաներ առանց վերահասութեան և հրամանի անդամոց ընկերութեանն չտպուեն։ Այս կանոնն հանդերձ մին յատուկ կանոնաւ այս խորհրդեամբ գրուել որ ոչինչ տառանցին գրութիւնք այս տպարանի միջոցաւ դուս չգան որ անիրութիւն ծագեն մեր փոքրիկ հասարակութեան միջումն։ Քանզի, որպէս վերն ասացաք, նպատակն է միայն գրասիրութիւն արծարծել մերայնոց միջումն ուսումնական և զուարճալի գրութեամբք, յորդոր լինելով մերազգի ուսումնասէր պարոնայց՝ որ իւրեանց պարապ ժամանակն այնպիսի զուարճալի բաներով անցուցանել. կամ կարդալով այլոց գրածն. և կամ իւրեանք՝ իւրեանց կարողութեան համեմատ գրելով վասն այլոց կարդալոյ, 'ի քաջալերութիւն այսր՝ հաստատեալ

(1) Ընդհանուր սովորութիւն է կամ լաւ և է ասել օրէն է օրագիր հրատարակողաց, առաջին թուոյն մէջ յառաջաբանութեամբ մը ծանուցանել հասարակութեանը նոյն լրագրին ինչ դիտաւորութեամբ և ինչ կերպիւ հաստատուիլը, նմանապէս ինչ ընթացից հետևիլը։ Վասն որոյ Կալկաթայու Ազգասէր օրագրին վրայօք մանաւոր տեղեկութիւններ տալ ուզելով մեր ընթերցողը, արժան համարեցինք առաջնոյ թուոյս մէջ հրատարակել յիշեալ լրագրին յառաջաբան յայտարարութիւնք առանց փոխելու անոր աշխարհաբառ լեզուն։

Կոլկաթայի շոգենաւը անցած ամսու 27ին հասաւ ՚ի Սուէզ և նոյնակաց ծրարը 29ին իրիկուան դիմեկաւ յԱղեքսանդրիա․ և հետևեալ օրը առաւօտուն խոկուեցաւ յԱնգղիա Օրիէնթըլ ըսուած շոգենաւով․ որուն հետ Պոմպայի կուսակալ սըր Ճօրճ Արթիւրն ալ մեկնեցաւ, որ իր առողջութեան պատճառաւը Եւրոպա կերթայ․ Քանի մը ատենէ ՚ի վեր շատ կերպ ջերմի հիւանդութիւն կըտիրէ Աղեքսանդրիոյ մէջ․ ուրտեղ դժբաղդաբար երևելի անձինք ալ մեռան նոյն հիւանդութենէն․

Սարտէնիայի տէրութեան ֆուէկամը Տէզմէնէս ըսուած այս շաբթու հասաւ մեր նաւահանգիստը Պէրութէն գալով․

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ

Սելանիկ, 25 օգոստոսի․

Օսմանեան նաւատորմիղը հասնելէն ՚ի վեր այս քաղաքը մեծ շարժման և ուրախութեան մէջ է․ գրեթէ ամէն օր բոլոր հասարակութիւնը ծովեզերքը կըժողվուին պատերազմական փառաւոր և շքեղ նաւերը տեսնելու համար․ Բարձրապատիւ մեծ ծովակալն Մէհէմմէտ Ալի փաշան փառաւոր հանդիսով ցամաքը ելլելով քաղաքիս գլխաւոր մզկիթը աղօթելու գնաց, և անկէց քանի մը երևելի տեղուանքը պտըտեցաւ․

Սելանիկի քաղաքական և զինուորական կառավարիչները փութացան այցելութեան երթալու Նորին Բարձրութեանը, որ խիստ մարդասիրութեամբ ընդունեց զանոնք․ և իրենց աստիճանին վերաբերեալ պատուով մեծարեց իւրաքանչիւրը․ Նմանապէս յունաց Արքեպիսկոպոսը ընկերութեամբ ազգային հոգաբարձուաց իր խոնարհ յարգանքը մատուցանելու երթալով Բարձրապատիւ ծովակալին, շատ մարդասիրութիւն տեսաւ անորմէ և մէկ ծանրագին շալ մը ընծայ ընկալաւ ՚ի նշան բարեհաճութեան․ Մեծ ծովապետը ազդու և համառօտ ատենաբանութեամբ մը յայտնեց իր այցելութեանը գացող ամէն երևելի անձանց, թէ առատագութ Սուլթանը կըցանկայ, որպէս զի իր ամէն հպատակները ինչ ազգէ որ ըլլայ, սիրով և միաբանութեամբ վարուին մէկմէկու հետ և իրենց կրօնից համար տարբերութիւն չըլլայ ամենևին օրինաց առջևը և դատաստանարանց մէջ․

Սելանիկի բոլոր հիւպատոսներն ալ այցելութեան գացին Նորին Բարձրութեանը, որ մեծ հանձնական կերպիւ ընդունեց զանոնք․ մանաւանդ Տանիմարքայի և ուրիշ քանի մը տէրութեանց հիւպատոս մսիւ Բարբոնեի ատեանին ՚ի նշան սիրոյ պատուական ոսկի տուփ մի շնորհեց և մէկ ծանրագին շալ մը անոր լծակցին համար տուաւ․

Բարձրապատիւ ծովակալը այս առտու ճամբայ ելաւ իր նաւատորմիղովը Ռումելիի ծովեզերեայ քաղքները պտըտելու համար․

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ

Լոնտրա, 28 օգոստոսի․

Ընդհանրապէս հանդարտութեան և բարեկարգութեան մէջ է Անգղիոյ բոլոր երկիրները, բայց Իռլանտայէն ուրեք ժողովրդոց չքաւորութեան պատճառաւը խռովութիւններ միշտ անպակաս են․ Դժբաղդաբար այս տարի գետնախնձորի (փաթէթէզ) հունձը բոլորովին պակսեցաւ, որ յիշեալ ժողովրդոց գլխաւոր սնունդն է․ Կըհաստատեն թէ 250 վաճառականի նաւ վարձուեր են, որոնք սև ծովը, միջերկրական քաղաքները, Բալթուկայ և Ամերիկա պիտի երթան եգիպտացորեն բերելու Իռլանտայի համար․ ուրտեղ ինչպէս որ ըսինք աղմուկները նուազ են․

Անգղիոյ խորհրդարանը կերևի թէ առայժմ ուրիշ նոր բարեկարգութիւններու ձեռք զարնելու չէ․ մինչև որ հաստատուն կերպիւ մը հիմնադրէ արդէն ՚ի գործ դրուած բարեկարգութիւնները․ Այս օրերս կառավարութիւնը քանի մը հին օրէնքներ խափանեց, որոնք քանի մը տեսակ աղանդաւորաց պարտաւորութիւններ կուտային ՚ի զնաս միւսներուն․ բայց այժմ ամէն աղանդաւորները հաւասար են օրինաց առջևն․ Նմանապէս ՚ի զատ հրէաներուն ալ միևնոյն քաղաքական իրաւունքները տրուեցան որ ունին քրիստոնեաները․

Դելլա Բարեյուսոյն (Ալժիրիէ) Լոնտրա եկած վերջի լուրերը մայիսի 27էն են․ որոնք կըծանուցանեն թէ Բաֆրերուն և անգղիոյ գաղթականաց մէջ պատերազմը կըշարունակուի արևելեան սահմանագլուխը․ և թէ անգղիացիները յաղթող գտնուեր են Բէթթէ ըսուած բերդին մէջ․ Հաւանօրէն կըկարծուի թէ Բաֆրերուն զօրքը 40 հազար հոգի կըհանի, որոնցմէ 10 հազարը միշտ պահպանութիւն ընելով իրենց խաշինքը և ուրիշ անասուններուն, կըմնան միայն 30 հազար պատերազմող․ իսկ գաղթականաց զօրքը 20 հազար է որոնցմէ 4 հազարը կամաւոր է, առանց հաշուելու նաւաստիները զանազան պատերազմական նաւուց, որոնք այն կողմերը պահպանութիւն կընեն միշտ․

ԳԱՂՂԻԱ

Փարիզ, 29 օգոստոսի․

Ազգային երեսփոխանաց ժողովոյն կողմանէ քանի մը երևելի անձինք ամսուս 23ին Դուայլըրիի արքայական պալատը գացին, ուրտեղ Նորին Վեհափառութեանը ներկայանալով, խորհրդարանին նախագահ մսիւ Սօզէն համառօտ ատենաբանութիւն մը ըրաւ ՚ի պատասխանի արքայական ատենախօսութեանը․ Երեսփոխանաց ժողովը ազգին ջերմեռանդ հաւատարմութիւնը և սէրը յայտնեց, որ ունի Նորին Վեհափառութեան և անոր գերդաստանին վրայ․ ուստի օգոստափառ Թագաւորն ալ խիստ գոհ և շնորհակալ եղաւ հասարակութեան մտերիմ զգացումներէն և երախտագիտութենէն․

—Քաղաքականութիւնը առ այժմ հանդարտութեան մէջ է ՚ի Գաղղիա և հասարակութիւնը մա

լայ որ ամենայն բանասիրական հայերէն գրութիւնք կամ թարգմանութիւնք զոր մեր ուսումնասէր պարոնիկքն հաճենան աղարկել, նմանապէս տպուին նոյն օրագրումս․

Առաջոյ այս օրագրոյն, նաև զանազան պիտանի գրքեր պիտի տպեն այն տպարանումս յիշեալ ընկերութեան ծախիւքն․ որ հաստատելոյ ըստ մարթելոյն արժան գնով վաճառել, որ ամենեցուն կարելի լինի գնել․ և այս գրքերից մասն ձրի կըբաժանվի թէ տեղւոյս և թէ այլատեղայնքի հայոտաւոր մանկանց․

Նոյնպէս թողած՝ եթէ որոք բանասէր ցանկանայ որոք գիրք կամ գրութիւն տպել այն տպարանումն իւր առանձին ծախիւքն, յանձն կառնի Ընկերութիւնն Արարատեան կատարել զգործն արժան ծախիւք ըստ կարգեալ կանոնաց ծախուց տպագրատան, եթէ գրութիւնն չիցէ ընդդէմ կանոնաց անդամոցն․

Այսպիսի լինելով ընկերութեան նպատակ և խորհուրդն, հաւատամք որ ամենայն ազգասէր հարկաւոր կըհամարի սորին հաստատութիւնն, և կըջանայ ամենայն իրօք իւրնէ կարելի օգնութիւնն մատուցանել վասն յառաջադիմութեան սորին․

Քանզի ինչ Ազգասէր չի ցանկանալ իւր ազգին՝ յայլոց ազգաց, եթէ ոչ վերագոյն, գէթ համեմատ տեսնել․ Ո՞ր ծնող չի ուրախանալ տեսնել իւր խնդրելի գրասիրութեան և ուսմի հետևել․ Ո՞ր ուսումնական պարծանք անձին չի համարելոց իւր գիտութիւնն հաղորդել այլում, և կամ միանգամայն առելով՝ ինչ տիկին կամ պարոն չեն յօժարելոց մին մասն յիւրեանց պարապ ժամանակիցն զուարճալի պատմութեամբ զբօսեցուցանել․ Հաւատամք ամենայն ոք կընդունի որ յայտնի բանասիրական պարապմանց օգուտ ունի ծագել պատուելի մերայնոց, որում արտևանդն ըղձիփափագիմք․ Եւ միևնոյն ժամանակումս թոյլ տուք մեզ խոնարհաբար յայտ առնել, զի այսպիսի ծանր լուծ թէև յուսալով ՚ի խնամս Արարչին յանձն առեալ եղև, սակայն ձեր ազգասէր օգնականութիւնն ևս պիտի․ որով լիցուք "Եղբայր յեղբօրէ օգնեալ որպէս զքաղաք ամուր"։

Գործն ազգային․ արդէն միաբանեալ անդամքն ջանացան միայն իւրեանց ծառայութիւնն ցուցանել․ այս միայն խորհրդով ազգասէր օգնականաց արժանի տեղիքին և կարգեն․

Ո՛վ բարեհաճի Արարատեան Ընկերութեան անդամ գրելիլ, որ և կայ նորատ տալ իւր ծախիւքն հայերէն և անգղիարէն գրեանք տպել, կամ օրագրի գրաւորական հանդէսնոց մատուցանել, և ցանկոյ տեղեկանալ, իւր հասցին ղրկել առ Մ․ Դ․ Թագևոսեան վերատեսուչ Արարատեան Ընկերութեան․ 16 Օլդ Քինա Բազար Գլի․ ՚ի Կալկաթա․

Յաղագս հայկական դպրոցաց ՚ի Տփխիս․(1)

Ըստ հասարակեալ տեղեկութեան դպրոցաց ՚ի 15էն մայիսի ցլ յուլիսի յառաջացան յամենայն արքունի և մասնաւոր դպրոցս Տփխիսոյ ՚ի ներկայութեան ուսումնական իշխանութեանն հրապարակական տարեւոր փորձառութիւնք աշակերտաց յարուեստս և ՚ի լեզուս․ Թուելոց դպրոցս, որոց տուեալ են ամենայն միջոցք բարւոք կառավարելոյ․ ՚ի մէջ բերցուք զայն մանաւոր դպրոցս ևեթ, որոց կառավարքն են հայք՝ ուսանողքն ըստ մեծի մասին յազգէս հայոց և ուր մերս հայկական լեզու է ՚ի կարգի գլխաւորագոյն առարկայից դասատուութեան և նախադասեալ բարւոք ուսանելոյ զայլ լեզուս․ Այս օր․

(1) Հանեալ ՚ի 28երորդ թուոյ Կովկաս օրագրին հրատարակեցեալ ՚ի 20 յուլիսի 1846․

Նաւարապետս Մօնթբանսիէի դքսին Սպանիոյ Թա-գուհւոյն ք որը հետ համախոհութեանը վրայօք զբաղեալ է ։ Կերեւնայ թէ Անգղիոյ տէրութիւնը և անոր կուսակից պաշտօնէօնները ալ՝ քան զոհ չեն այս ազդուկցութենէն . քանզի Սպանիոյ Թագու-հին եթէ առանց զաւկի մեռնելու ըլլայ , այս տէրութեան գահը Տօնա Մարիա Լուիզային կիյ-նայ , որ Մօնթբանսիէի դուքսը պիտի առնէ , այ-սինքն գաղղիացւոց Թագաւորին որդին ։ Ասոր այն ժամանակը քաղաքական մեծ ազդեցութիւն կրնայ ունենալ Գաղղիան Սպանիոյի կառավարու-թեանը վրայ ։

Իզապէլ երկրորդ Սպանիոյ Թագուհւոյն քոյրը՝ Տօնա Լուիզան ոչ միայն աղուոր օրիորդ մըն է կը-սեն , այլև մեծ հարստութեան տէր է . քանզի մի-այն իր հօրմէն 24 միլիոն ֆռանքի չափ ստացուածք ունի , այսինքն հարիւր միլիոն ղուռուշէն աւելի ։ Ասոր այս ամուսնութիւնը ամէն կերպիւ շատ օգտակար կը համարուի ի Գաղղիոյ արքայական գեր-դաստանին ։

ՍՊԱՆԻԱ

Մադրիտ , 20 օգոստոսի ։

Իզապէլ երկրորդ Սպանիոյ Թագուհին իր հօր-եղբօրորդւոյն Տօն Ֆրանչիսքօ Տաւիզ Քատիքսի դքսին հետ նշանուեցաւ , և յատուկ արքայական հրովարտակով մը այս բերկրաւէթ լուրը հրատա-րակեց իր բոլոր հպատակացը . որոնք խիստ գոհ են Նորին Վեհափառութեան ըրած այս ընտրու-թենէն ։ Գրեթէ բոլոր լրագիրները մեծ ուրա-խութեամբ կը հրատարակեն այս աւետիսը՝ հա-ւատ ընելով թէ Սպանիոյ տէրութեան յառա-ջդիմութեանը և անդորրութեանը պատճառ պիտի ըլլայ այս ամուսնութիւնը ։

Կը հաստատեն թէ օգոստափառ Թագուհւոյն ամուսնութեան հանդէսը սեպտեմբերի 28ին պիտի կատարուի , որ ժամանակը 16 տարի լման պիտի ըլլայ Նորին Վեհափառութեան հասակը . իսկ Տօն Ֆրանչիսքօ Տաւիզ արքայազուն իշխանը հազիւ թէ 24 տարեկան է ։

Դէպաթօ լրագիրը կը ծանուցանէ , թէ յատուկ սուրհանդակ մը խրկուեցաւ մօսիւ Բասդիլօ Ի-Լ.յէնսային՝ որպէսզի Հռովմայ Պապէն արտօնա-կան հրամանագիր մը առնելու համար , որ կը հարկաւորի Թագուհւոյն և իր ապագայ ամուս-նոյն մէջ եղած մօտ ազգականութեան պատճա-ռաւ ։

Հէրալտօ անուն Մատրիտի օրագրին նայելով՝ Գաղղիոյ , Անգղիոյ և Նաբոլիի տէրութեանց դես-պանները հրաւիրուած են եղեր ներկայ գտնուելու ամուսնական իշխանաց ժողովին մէջ . ուրիշ բոլոր օրինի յայտնեցին Նորին Վեհափառութեան ո-րոշումն այս ամուսնութեան վրայօք ։

Սպանիոյ Թագուհւոյն քոյրը Տօնա Մարիա Լուիզա Ֆերտինանտա իշխանուհին համախոսութիւնն ալ որոշուեցաւ Բարձրապատիւ Մօնթբանսիէի դքսին հետ , որ գաղղիացւոց Թագաւորին որդին է ։ Այս արքայազուն իշխանը քսանևերկու տարե-կան է , և Տօնա Մարիա Լուիզա իր նշանածին հասակը հազիւ թէ տասնևհինգ տարեկան է ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԴՈՒՌ

Զմիւռնիա , 20 սեպտեմբերի ։

Երբոր օգոստոսփառ առատագութ Սուլթանը մարդասիրական ոգիէ շարժեալ իւր հայրական խնամքը հաւասարապէս կը տարածէ բոլոր իր հպա-տակացը վրայ , երբոր Նորին Վեհափառութեան հրովարտակները ամէն քաղաք և ամէն նահանգ կը տարածուին զանազան կառավարչաց և կուսա-կալաց սաստիկ հրամաններով , որպէսզի քաղցրու-թեամբ և մարդասիրութեամբ եղբօրպէս վարուին միշտ իր հպատակացը հետ՝ համեմատ նոր բարե-կարգութեանց (Թանզիմաթի խայրիէ) կանոնացը , չնէգին զանոնք ամենևին , և առանց դատաստա-նի դատապարտութիւն և պատիժ չըլլայ մէկու մը , երբոր կըսեմ , Թագաւորական այսպիսի բարե-գութ և արդար հրամաններ կըհրատարակուին , ինչպէս կըյանդգնին ոմանք կառավարիչք այս հրամանաց բոլորովին հակառակ վարմունք մը ու-նենալ , և Վեհափառ Սուլթանին հաւատարիմ հպատակները ուզածնուն աշխատիլ առելու-թեան չար ոգիէ շարժեալ ։ Ասոր մեծ զարմանօք և ցաւալի սրտիւ իմացանք , որ Աչքէհէրի կառավարիչ Սայիտ Իւլպէյը և քաղաքական ժողովոյն (շուրա) անդամները միաբան չարամիտ խորհրդով կիրակի օրմը կանչել տուեր են յիշեալ քաղաքին հայոց ազգային հոգաբարձուները , (որոնք շատ ծերունազարդ պարկեշտ անձինք են ,) և խկոյն առանց դատաստանի այնպէս սաստիկ ծեծ մը տուեր են անոնց ոտքը , որ գրեթէ կիսամեռ հազիւ թէ կրնան տունը կարող եղեր են երթալ՝ իւրաքանչիւրը մէկ մէկ մարդու կռնակը գրուե-լով ։ Յիշեալ ազգային հոգաբարձուաց յանցան-քը ուրիշ բան չէ եղեր , բայց միայն գրեթէ ա-մէկ երկու ամիս առաջ Կոնիա վեհմանիցէլ Պէքիր փաշային գացեր են , անոր ներկայացընելու հա-մար Թագաւորական հրովարտակ մը , որ Նոր բա-րեկարգութիւնները հաստատուած տարիէն 'ի վեր ունէին , և նոյն հրովարտակը քանի մը տօ-րինաւոր տուրքերէ ազատ կը թողուցանէր Աչքէ-հէրի խեղճ հայազգիները ։ Սակայն յիշեալ տարի-էն մինչև ցայսօր չկրնալով գիւանատունը արձա-նագրել տալ նոյն հրովարտակին հրամանը , և 'ի գործ դնել զայն , և զանազան բանի տուրքերէ ա-մենևին զլուխ չկրցընելով , պարտաւորեր են Կոնիա Պէքիր փաշային երթալու , որ մարդասի-րաբար ընդունելով զանոնք կարդացեր է ձեռ-քերնին եղած արքայական հրովարտակը , և անմի-ջապէս Կոնիայի գիւանատունը արձանագրել տա-լէն 'ի զատ յատուկ պաշտօնատար մը (միւպաշիր) և հրամանագիր մը տուեր է անոնց որ Աչքէհէր երթան . ուրանցի կառավարիչ Սայիտ պէյը և քաղաքական ժողովոյն անդամները թէպէտև շատ դժուարութիւններ յառաջ բերեր են, այսու ա-մենայնիւ յիշեալ փաշային հրամանագրին դէմ չկրնալով դնել , արձանագրեր են նոյն հրովարտա-կը ։ Սակայն մեծ ոխ (քին) պահելով սրտերնուն մէջ , վրէժխնդիր ըլլալ կուզէին միշտ , ինչպէս որ ըրին՝ առանց դատաստանի և անիրաւաբար ծե-

---

...ւոյ դպրոցք 'ի Տփխիս գտանին այժմ երեք , և են իւր տեսչութեամբ և կառավարութեամբ առա-ջնոյն՝ խաչակիր քահանայի Յովսէփայ Օրբէլի . երկրորդն՝ երկուց եղբարց Յակոբայ և Դաւթի Երզնկեանց . և երրորդն՝ Գաբրիէլի Երիցփո-խեանց. որք ամենեքին ազգաւ հայք են, և 'ի հար-կէ 'ի սպաս գործակից լինին լուսաւորութեան ազգիս ։

Հնագոյնն 'ի դպրոցաց սոցա է դպրոցն եղբարց Երզնկեանց , որ հրամանաւ Նախարարութեան ազգային լուսաւորութեան զսկզբն իւր կալաւ 'ի Ղզլար , և ապա տեղափոխեցաւ 'ի Տփխիս . ուր արդ աւելի քան զ14 ամք են , յորմէ հետէ շարու-նակի 'ի նոյն դասատուութիւն լեզուաց և արուես-տից գործակցութեամբ երկաստան վարժապե-տաց և երկուց վերատեսչաց յեւրոպացւոց ։ Դա-սատուք 'ի նոյն 'ի սկզբանէ անտի և այսր են եր-կու բաժանեալք . իւրաքանչիւրն յերկուս դա-սարգս . և առարկայք ուսմանց , բաց 'ի հայկա-կան լեզուէ մեր , որոյ դասատուութիւնն շարու-նակի ընդարձակօրէն , են համարեմ թէ նոյնք , որպիսի սովոր են ուսուցանել յամենայն բարե-կարգեալ մասնաւոր դպրոցս Ռուսաստանեայց . աշակերտք յընթացս այսր ամի ընդ ամենայն էին 45 . յորոց 3 առաքեցան 'ի բարձրագոյն դպրոցս Ռուսաստանեայց և երեքն հանդերձեալ են ըն-թանալ փորձառութեան և մտանել 'ի բարձրա-գոյն դասատունս արքունի Ճեմարանի անդ այս ։

Գովանի ուսումնասիրութիւն ոմանց յաշակեր-տաց և պարկեշտսուն վարք նոցա իրաւունս տան մեզ զյուսոյ զարգարելոյն 'ի նոսանէ զանուանս ածել 'ի գիտութիւն ընթերցողաց մերոց . որք են Յօհաննէս և Գրիգոր Լօռիս Մելիքեանց , Մի-քայէլ Ճաղինեանց , Գրիգոր Մեղքինեանց , Աղէք-սանդր Միրզօեւ , և Աղէքսանդր Զուբալով ։

Յերկուսին միւս դպրոցսն նմանապէս բացեալս հրամանաւ Նախարարութեան ազգային լուսաւո-րութեան յառաջնոյ նմանապէս դասատուութիւն լեզուաց և արհեստից հարկաւորաց մեզ յայժ-մեան լուսաւորեալ դարու մեր ։ Նոքա նոյն գու-նակ ունին զերիս դասատունս բաժանեալ 'ի դա-սակարգս և զհարկաւորեալ թիւ վարժապետաց և վերատեսչաց ։ Աշակերտք 'ի դպրոցի Յովսէփայ քահանայի Օրբէլի յընթացս այսր ամի էին յազ-գէս Հայոց 43 . յորոց յուէտ յառաջադէմքն են այսոքիկ . Գաբրիէլ Էզնկեանց , Յօհաննէս Սար-գսեանց , Գաբրիէլ Սուլթանեանց ։ Իսկ աշակերտք 'ի դպրոցի Գաբրիէլի Երիցփոխեանց էին 60 յորոց յառաջադէմքն են , Նիկողայոս Ճաղինեանց . Կա-րապետ տէր Դաւթեանց , Ստեփաննոս Ճաղին-եանց , Նիկողայոս Ճաղինեանց Բ . Նիկողայոս Միրիմանեանց և Յօհաննէս Վարդանեանց ։ Աշա-կերտք աւարտեալք 'ի նոսին զուսումն կամ վերըն-կալեալ լինին 'ի մէջին դասատունս Ճեմարանի Ռուսաց , և կամ առաքին 'ի Ռուսաստան և մտա-նեն 'ի վարժարանս առաջին կարգի ։

Աներկբայ եմք թէ ամենայն ազգասէր անձն , ո-րում քաղցր է գիտել զվիճակ լուսաւորութեան ազգի իւրոյ և զարգանալոյ նորա յուսմունս, հոգ-ւով չափ խնդասցէ ընդ այդափիկ միջոցս ուսում-նասութեան 'ի քաղաքիս ։ Տացէ տէր զի այս դպրոցք մեր յառաջդիմութեամբ աշակերտաց և աշխոյժ ազգասիրութեամբ կառավարչաց իւր-եանց ծաղկեսցին օր աւուր և լիցին մեզ աներկ-բայ տեղիք բարւոք դաստիարակելոյ զզաւակունս մեր 'ի Հայութեան և 'ի ձեռն Հայոց ։

ծելով ազգային դժբաղդ հոգաբարձուները ․ որոնք այս օրերս յատուկ աղերսագիր մը գրած են Կոստանդնուպոլսոյ ամենապատիւ սրբազան Պատրիարգին 12 ստորագրութեամբ նոյն քաղաքին հայոց ցաւալի և անտանելի վիճակը ծանուցանելով ․ քանզի Աքշեհիրի կառավարիչը և քաղաքական ժողովին անդամները՝ առասադութ օգտամտութ Սուլթանին հրամանացը դէմ, չարաչար թշնամութիւններ և բռնութիւններ կընեն եղեր հայոց խեղճ ժողովրդոց վրայ ․ բայց երկբայութիւն չունինք թէ սրբազան Պատրիարգը իր սովորական ազգասիրութեամբը փութալու է Բարձրագոյն Դրանը խնդրելով ազդ տանելու այս ցաւալի գիրուածը, և վստահ ենք օսմանեան կառավարութեան բարեգութ մարդասիրութեանը և արդարասէր խնամացը վրայ, որ այսպիսի անիրաւ վարմունք մը անպատիժ պիտի չձգէ ուրիշ կառավարչաց բարի օրինակ ըլլալու համար ։

Զարաչար ծեծ ուտող Աքշեհիրի ազգային հոգաբարձուաց անուանքը հետևեալներն են․ մահտեսի Յովհաննէս Զաքըրեան, մահտեսի Մինաս Ասադեան, Կարապետ Գասպարեան և մահտեսի Յարութիւն Պուլղուրճուօղլու օղլու ․ որոնք այս գիրուածէն ետքը, հրամագիր* ուզեր են որ Կոստանդնուպոլիս երթան իրենց վիճակը յայտ առնելու, բայց կառավարիչը հրաման չէ տուեր ։

Գրեթէ անպակաս հայոց տունը կըխրկեն եղեր որ բնակին զանազան կողմէ եկած կառավարութեան մարդիկը ․ և այս օրերս 12 հոգի անկանոն զօրք հայու մը տուն բնակեցուցեր են, հայոց հարստահարութիւն և զրկանք ընելու դիտաւորութեամբ ։

Աքշեհիրէն մեկուկէս ժամ հեռու գիւղի մը մէջ տաճիկին մէկը հայու մը գլուխը դանակով զարնելով ըղեղը դուրս հաներ է, որ իսկոյն մեռեր է ․ իսկ կառավարիչը փոխանակ մարդասպանը ձեռք ձգելու և օրինաց համեմատ դատաստան ընելու՝ գանգատ ընող հայոց պատասխաներ է թէ ինչ կըլլայ հայ մը սպաննուելով, մի՞ թէ համրանքով յանձնուեցան ինձ անոնք և այլն ։ Այսպիսի թուլութիւնը յայտնի է որ չարագործ մարդոց քաջալերութիւն տալ է ․ և կարելի որ այն ատենի ճան հասնի անոնց կատաղութիւնը որ Աքշեհիրի խեղճ հայերը իրենց տունէն դուրս չկրնան ելլել ։

ՆԱՊԱՍՏԱԿ

Ո՜ նապաստակ
հայցին տխմարք
թէ ես ընդէր
այդչափ վեհեր ։
Մինչ դողն խոշուն
շուղից ողմոյն
տայ քեզ խուսել
ի ծակ անել ։
— Ո՞րդ վիճեմ
կըրնեաց անդէն,
զի ինձ բնութիւն
արծիւ և շուն ․
Նաև մարդիկ
են թշնամիք ․
Երբ աներկիւղ
ընդդէմ անմեղ

Իմ հալածչաց
ի մարտ բախեայց ․
չէք իմ ծիրան
և ոչ նըրան ․
Ո՛չ թիկնապահ ․
զէմրդ ապա
ես ոչ փախեայց
ի խորս մայրեաց ։
Ուսիր եղբայր
փախչողին մայր
բնաւ զայլ
չէ իսկ հարեալ ։
Նա դադարեմ
յիս առ յապա
առել ցանկորդ
թէ ես երկչոտ ․

Կոստանդնուպոլսէն հետևեալ նոր փոփոխութիւնները կըծանուցանեն մեզ ։

“Արտաքին գործոց տեսուչ վսեմափայլ Րէշիտ փաշան կայսերական հրովարտակաւ մեծ Եպարգոս (սատրազամ) անուանեցաւ փոխանակ Բարձրապատիւ Րաուֆ փաշային ։

Արտաքին գործոց տեսչութեան պաշտօնն ալ Ալի էֆէնտիին յանձնուեցաւ, որ վսեմափայլ Րէշիտ փաշային խորհրդականն (միւշթէշար) էր”։

Ալայեցի տաճիկ վաճառական մը, որուն քովը 40—50 հազար ղուռուշի չափ դրամ կայ եղեր, անցած շաբթու Ահմալը գիւղէն Պատապս գալու ատենը, ապաններ են յիշեալ գիւղէն երկու ժամ հեռու, քովի եղած բոլոր դրամը առնելով ։ Կըհաստատեն թէ այս եղեռնագործութիւնը ընողները Ահմալը գիւղին կարաւանսերայի (խան) պաշտօնեայներն են եղեր, որոնք յիշեալ վաճառականին քով եղած դրամը տեսնելով, այս անօրէնութիւնը ըրեր են ։

—Ադրիանուպոլսէն կըգրեն թէ օգոստոսի 29ին հրկիզութիւն մը պատահելով յիշեալ քաղքին շուկային մէջ, հրոյ ճարակ ըրեր է 300 խանութէն աւելի, որոց տէրերը բարեբաղդաբար ժամանակ ունեցեր են անոնց մէջի զանազան ապրանքները ազատելու ։ Այս հրդեհը երեք ժամու չափ տեւեր է ․ և թէպէտ շատ մեծ վնաս մը չէ պատճառեր ․ այսու ամենայնիւ անցեալները պատահած հրկիզութեան վնասին վրայ այս ալ աւելցնելով, Ադրիանուպոլսոյ բնակչաց վիճակը խիստ ցաւալի կըհամարուի ։

—Ալայոնս մէջ երկաթագործ խեղճ տաճիկ մը հազիւ թէ հազար ղուռուշ մեկտեղ ժողուելով Իզմիր գալու կըլլայ մօտ օրերս երկաթ ծախու առնելու համար ։ Ուստի միտք կընէ որ փոխանակ դրամ բերելու հետը, չոր թուղթ առնէ, որն որ քիչ կամ շատ շահով վաճառելով անոր արժէքովը երկաթ գնէ ։ Այս խորհուրդը ՚ի գործ դնելով, հազար ղուռուշի թուղթը Իզմիր կըբերէ ․ բայց դժբաղդաբար սպրտաւորելով խիստ ցած գնով վաճառելու զանիկա, հազիւ թէ 500 ղուռուշ ձեռքը կանցնի ։ Յուսահատեալ և մահու չափ տրտմեալ, այս խեղճ արհեստաւորը չուզեր անենկի վարձք ալ ձգարելու, և այն պատճառաւ կերթայ մզկիթի մը բակը (ավլու) կընկնի այն գիշերը, ուրտեղ ծոցը ունեցած 500 ղուռուշն ալ կըգողնան ։ Հիմակ իւրաքանչիւրոք կրնայ երևակայել այս դժբաղդ տաճկին յուսահատութիւնը որ անմխիթար ցաւով կողբայ իր այս անակնունելի սաստիկ ձախորդութեանը վրայ ։

—Անգղիացի լրագիրները կըհրատարակեն թէ աւաջակայ տարւոյս յունվարէն մինչև ցյերջ յունիսի, այսինքն վեց ամսուան մէջ Մեծին Բրիտանիոյ երկաթէ ճանապարհաց վրայ շոգեկառքերով ճանապարհորդութիւն ընողներուն թիւը 13 միլիոն 840,000 հոգիի հասեր է ։ Շոգեկառքերը նոյն միջոցին մէջ 187 միլիոն մղոն ճանապարհ քալեր են ։ Յիշեալ վեց ամսուան մէջ միայն 116 վտանգաւոր արկածք պատահեր են երկաթէ ճանապարհաց վրայ, և այս դժբաղդ արկածներուն 84 անձինք զոհ եղեր են, և 73 հոգի վիրաւորուեր են ։

—Գաղղիոյ կառավարութեան կողմանէ եղած ճիշդ քննութիւններէն կըհաստատուի թէ Փարիզու մէջ 27000 անգղիացի բնակիչ կըգտնուին, և Գաղղիոյ ուրիշ երկիրներուն մէջ 73,550 ընդ ամէնը 100,550 ․ մէկմէկու վրայ հաշուելով, թէ իւրաքանչիւրը 5 ֆրանք ծախք ընէ ամէն օր, ըսել է, որ յիշեալ անգղիացիները տարին գրեթէ 181 միլիոն ֆրանք ծախք կընեն Գաղղիոյ տէրութեանը մէջ այսինքն 769 միլիոն ղուռուշի չափ ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Հարկաւոր կըհամարիմք ազդ առնել բարեսէր հասարակութեանը, թէ Արշալոյս Արարատեան գործակալութեան պաշտօնը ՚ի Կոստանդնուպօլիս Պէշիկթաշեան պատուելի Աւետիք վարժապետին յանձնուած է այսուհետև, որ յիշեալ թագաւորանիստ քաղաքին հայոց մայր դպրատան մէջ դխտութեանց դասատու է ․ ուստի ով որ մեր օրագրին վերաբերեալ ազդարարութիւն մը կուննայ ընելու կըհրաւիրուի յիշեալ պատուելիին իմաց տալ ։

Կըփութամք այսու առթիւ մեր շնորհակալութիւնը հրապարակաւ մատուցանել Արշալոյս Նախորդ գործակալ Աղաթօնեան յարգի կրտսեր ազային․ որ գրեթէ մէկուկէս տարիէն ՚ի վեր հոգ տարաւ մեր օրագրին ըստ կարի բարեկարգութեամբ բաժանուելուն վրայ ՚ի Կոստանդնուպօլիս

Յիշեալ պատուելի Աւետիք վարժապետին գրատունը կըծախուի ի Կալկաթա (Հնդ կատան) տպուած քանի մը տեսակ հայերէն գրքոյկներ և Ազգասէր անուն օրագրին առաջին թուէն մինչև 20 թիւը հետևեալ գիներով․

Ազգասէր մինչ ՚ի 20 թիւ թղթա ․	ղուռուշ	100
Պատմութիւն սուրբ գրոց	„	5
Աղօթամատոյց	„	5
Պատարագ նուէր աղօթից	„	5
Առակք պարսից	„	5
Այբբենարան	„	5

Որոնք կըվաճառուին ՚ի հաշիւ Կալկաթայու Արարատեան Նորահաստատ Ընկերութեանն ․ որ այս կողմի ժողովրդոց ուսումնասիրութեանը և ազգասիրութեանը վրայ վստահացեալ խրկած են մեզ այնքան հեռաւոր քաղաքէ մը ․ ուստի կըյուսամք թէ բարեսէր հասարակութիւնը յօժարամտութեամբ ծախու պիտի առնէ յիշեալ գրքոյկներէն՝ Հնդկաստանու մեր յարգի եղբարցը ազգասիրութեան ապացոյց մը տալու համար ։

ՍՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Ս՚ Օրագիրը երկու շաբաթը անգամ մը կըտպուի ․ տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 ղուռուշ է կանխիկ (փէշին) ով որ ուզէ կրնայ ստորագրուիլ ․

Իզմիր օրագրութեան տպարանը ։

Կոստանդնուպօլիս մայր դպրատունը Պէշիկթաշեան պատուելի Աւետիք վարժապետին սենեակը ։

Պրուսա Քասապճեան Մատթէոս ու Գրիգոր աղայից վաճառ

Աղեքսանդրիա Եուսուֆեան Գէորգ աղային վաճառ ․

Գահիրէ Եղիազարեանց Մ․ Ալեքսան աղային գրատունը՝

Յապպէ Բրուսիոյ ու Մխիթար Նահանգաց Ամերիկոյ հիւպատոս Սրապիոնեան աղայ Յակոբին գրատունը ։

Թրեստ Աբէլեան Գրիգոր աղային գրատունը ։

Կարին Յակոբճանեան Սարգիս աղային վաճառատունը ՚

Պոլոսա Անգղիոյ առաջին թարգման աղայ Խաչիկին տունը՝

Բերդուպուրկ Դուրթեան Սրբինանց աղա Ակոփոնին գրա՛

Թիֆլիզ Կարենեան պատուելի Յակոբ վարժապետին գրա՛

Դաւրէժ Շիրմազանեան Վարդանեանց աղայ Գասպարին վաճ

Պոմպա յարգի պարոնաց Աղանուր որդւոց և ընկերաց վա՛

Կալկաթա պարոն Փ․ Ա․ Գէորգեանին գրատունը ՚

Մադրաս պարոնաց Սամ և ընկերաց վաճառատունը ՚

Սինկափուր՝ Ս բգար և Ստեփաննոս պարոնաց գրատունը՝

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ